

ДК 097"195/20":821.161.2Стефаник]:[021.4:027.54
(477.83—25)]
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.03.709>

ВАСИЛЬ СТЕФАНИК В ЕКСЛІБРИСІ НА ВИСТАВЦІ У ЛЬВІВСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. СТЕФАНИКА

Лариса КУПЧИНСЬКА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6461-4819>
кандидатка мистецтвознавства, доцентка,
директорка Інституту досліджень
бібліотечних мистецьких ресурсів;
Львівська національна наукова
бібліотека України імені В. Стефаника,
вул. В. Стефаника, 2, Львів, Україна, 79000
e-mail: oklarysa@gmail.com

Вивчення графіки ХХ—ХХІ ст. увиразнило проблему вибіркової опрацювання мистцями-екслібрисистами видатних представників українського народу. У їхній творчості рідкісними є книжкові знаки, присвячені життю і діяльності Василя Стефаника, пам'ятним місцям, пов'язаним з його іменем. Про них за окремими винятками немає згадок у літературі, що підкреслює *актуальність теми дослідження*. Мета публікації — зібрати і систематизувати екслібриси, присвячені В. Стефанику, визначити їх типологічні групи, розкрити художньо-композиційне вирішення, проаналізувати індивідуальну манеру авторів. В основі вирішення окреслених завдань лежать 87 творів, які експонуються на виставці «Стефаникіана в екслібрисі» у Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника. Вони є предметом дослідження.

Виділено три типологічні групи. Першу формують ті, композиція яких містить портрет В. Стефаника. Виконані з урахуванням різночасових фотографій письменника і його прижиттєвих живописних і графічних зображень. Другу групу становлять екслібриси, виконані на підставі літературних творів В. Стефаника. Виділяються екслібриси, які містять збірні або узагальнені образи, з емоційним сприйняттям мистців літературних творів. До нечисельної групи входять екслібриси, присвячені організаціям, пов'язаним з іменем В. Стефаника.

У статті застосовані культурологічний, порівняльний, системний, статистичний методи дослідження.

Ключові слова: Василь Стефаник, ювілей, виставка, екслібриси, типологічні групи, портрети, новели, пам'ятні місця.

Larysa KUPCHYNSKA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6461-4819>

Candidate of Art History, Associate Professor,
Director of the Research Institute for Art Library Resources;
Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in
Lviv,
2, Stefanyka Street, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: oklarysa@gmail.com

VASYL STEFANYK IN EX-LIBRIS AT THE EXHIBITION IN THE VASYL STEFANYK NATIONAL SCIENTIFIC LIBRARY OF UKRAINE IN LVIV

The study of graphics of the XX—XXI centuries highlighted the problem of selectivity of elaboration of prominent representatives of the Ukrainian people by ex-libris artists. Book signs dedicated to the life and work of Vasyl Stefanyk, memorable places associated with his name are rare in their work. With some exceptions, they are not mentioned in the literature, which emphasizes *the relevance of the research topic*. Collecting and systematizing ex-libris dedicated to V. Stefanyk, determining their typological groups, revealing the artistic and compositional solution, and analysing the individual manner of the authors is *the purpose of the publication*. The solution of the outlined tasks is based on 87 works, which are exhibited at the exhibition «A set of literary, linguistic, and other works devoted to the life and work of Vasyl Stefanyk in ex-libris» in the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. They are *the object of study*.

Based on the processing of ex-libris, three typological groups have been identified. The first is formed by those whose composition contains a portrait of V. Stefanyk. Most of them appeared in the 1970s and 1980s. They were made taking into account the writer's photographs from different times and his picturesque and graphic images during his lifetime. Subsequently, the works in which the portrait resembles the writer only in general terms appeared. The second group consists of ex-libris made on the basis of the literary works of V. Stefanyk. In the past, the short story «Maple Leaves» was popular, and in 2021 such was «Stone Cross». The short stories «The Pious Woman», «News» and others were not left out of the artists' attention. Each of them was individually rethought. Collective or generalized images, called by the emotional perception of literary artists, deserve special attention in ex-libris. The small group includes ex-libris dedicated to organizations associated with the name of V. Stefanyk: The Vasyl Stefanyk Literary Memorial Museum in Rusov, the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, and the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Each work impresses with its expressive composition, clear drawing, the difference of elements, which are dictated by the individual approach of the authors to the solution of the planned tasks in this or that technique.

Keywords: Vasyl Stefanyk, anniversary, exhibition, ex-libris (bookplates), typological groups, portraits, short stories, memorable places.

Вступ. *Постановка проблеми.* Упродовж багатьох десятиліть мистці виконували екслібриси, в яких увіковічували образи геніїв людства, письменників і вчених української нації. «Не ленінів, не сталінів, не гітлерів народжувала наша нація, а Шевченка, Франка, Лесю Українку, Маланюка, Багряного, Барку — і несть їм числа. Якраз цим — хоч і страждали ми віками бездержавністю — вигідно відрізняємося від інших народів як психоетнічний тип, вихований не солдафонською грубістю, а високими гуманістичними ідеями» [1, с. 139]. Тарас Шевченко, його спадщина стала духовною опорою для багатьох поколінь національно-патріотичних сил. Історія світової культури не знає другого такого імені, другого такого поета, творчість якого, переживши такий значний історичний відрізок часу, дійшла б до нас такою популярною, ідеологічно актуальною і художньо-масовою [2, с. 125]. Сьогодні Шевченкіана в екслібрисі нараховує близько 1000 одиниць. Наступною за чисельністю у книжкових знаках є Франкіана. Вона включає майже 200 творів [3, с. 3]. Багато інших українських письменників, вчених, громадських і політичних діячів представлені у книжкових знаках помітно скромніше. Кожен із них вимагає свого окремого дослідження. До них належить Василь Стефаник, якому цьогогоріч виповнюється 150 років від народження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мала опрацьованість образу Василя Стефаника в екслібрисі, зберігання рідкісних книжкових знаків у приватних колекціях і музейних збірках спричинилося до появи лише побіжних згадок творів у літературі [4; 5, с. 150—151], що додатково підкреслює актуальність обраної теми дослідження.

Мета публікації — зібрати і систематизувати екслібриси, присвячені В. Стефанику, визначити їх типологічні групи, розкрити художньо-композиційне вирішення, яке тісно пов'язане з ідейно-естетичними пріоритетами суспільства і науковими здобутками вчених, проаналізувати індивідуальний графічний почерк авторів.

У статті застосовані культурологічний, порівняльний, системний, статистичний *методи дослідження*.

Основна частина. Вагомою базою у вивченні книжкових знаків, присвячених В. Стефанику, виступають фонди Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (далі —

ЛННБ України ім. В. Стефаника), які належить до одних із не багатьох в Україні утримувачів цінних мистецьких творів XV—XXI ст. До них входять й екслібриси. Сьогодні їх налічується близько 18000 одиниць. Невелика їх частина походить із довоєнних мистецьких збірок. Значну роль у надходженні екслібрисів до Бібліотеки відіграли завідувачі відділу мистецтва Ярослав Янчак і Степан Костюк, а також директор Лариса Крушельницька. У перші десятиліття XXI ст. у фонди передали власні колекції книжкових знаків подружжя Коців (2006) і Степан Давимука (2014).

ЛННБ України ім. В. Стефаника сьогодні є чи не найбільшим утримувачем екслібрисів, присвячених життю і діяльності В. Стефаника, пам'ятним місцям, пов'язаним з його іменем. Цей факт обумовлений кількома чинниками. 3 травня 1984 р. за сприяння Степана Костюка у головному корпусі Бібліотеки відкрилася виставка «Стефаниківські екслібриси», яку готував знаний колекціонер Володимир Вітрук. Про неї найповніше інформує персональне Запрошення [6], яке отримав Василь Семенюк. Воно містить напис: «На виставці представлено 45 екслібрисів на Стефаниківську тему, які виконали 18 художників. 3.V.84 р. Волод[имир] Вітрук». Після демонтування експозиції у фонди відділу мистецтва Бібліотеки надійшло 37 творів. Окремі з них мають другий примірник. У 2014 р. із колекцією книжкових знаків С. Давимуки екслібрисна Стефаникіана поповнилася трьома малознаними творами. Серед них другий варіант екслібрису Николи Кривоного (1977) авторства Василя Семенюка, «[Ex libris] Львівська державна наукова бібліотека ім. Василя Стефаника УРСР», який Богдан Гурман, правдоподібно, готував до виставки 1984 р., а також виконаний у 2007 р. Іваном Крислачем «Ex libris Василя Стефаника». Цьогогоріч із нагоди 150-літнього ювілею В. Стефаника у головному корпусі Бібліотеки 14 травня відбулося відкриття виставки «Стефаникіана в екслібрисі». На ній представлено 87 творів. До їх числа входять книжкові знаки попередніх років, а також 48, які виконали 35 мистців із різних регіонів України (Дніпро, Івано-Франківськ, Київ, Львів, Одеса, Тернопіль, Харків) у 2021 р.

Екслібрисну Стефаникіану можна поділити на декілька груп. Найбільшу з них формують ті книжкові знаки, центральним елементом яких виступає пор-

трет. Їх основна частина постала у 1967—1990 рр. Вони займають помітне місце у творчості багатьох відомих українських графіків: Василь Вечерський, Богдан Гурман, Борис Дроботюк, Оріся Зілінко, Ірина Колядіна, Орест Криворучко, Ярема Микитин, Абрам Мистецький, Олександр Мікловда, Володимир Окрутний, Іван Пантелюк, Богдан Пастух, Петро Прокопів, Віталій Шнітко. Молоді мистці не відходять від традицій. Портрет В. Стефаника присутній у творах таких мистців як Марія Дерезенець, Юстина Дика, Анна Жинкіна, Ірина Зіняк, Лідія Митко, Христина Романко та Олександр Романюк. Багато з них сьогодні є студентами Львівського державного коледжу декоративного і ужиткового мистецтва імені І. Труша, Української академії друкарства (Львів), Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника (Івано-Франківськ), а також Харківської державної академії дизайну та мистецтв (Харків). Популярність портрету в екслібрисі обумовлена буквальним відтворенням образу людини. Виконуючи його, більшість художників опрацьовували фотоматеріали. Найчастіше зверталися до його фотографій анфас 1903 р., які зроблені разом з іншими відомими тогочасними діячами (Л. Мартович, М. Вороний), а також у родинному колі. В. Вечерський («Книгозбірня Федора Погребенника», 1982) (іл. 2), правдоподібно, звернувся до фотографії В. Стефаника разом із Л. Мартовичем 1907 р. (?). О. Криворучко («Стефаникіана В. Вітрука», 1984) (іл. 1) і Б. Гурман («[Ex libris] Львівська державна наукова бібліотека ім. Василя Стефаника УРСР», 1984) — до фотографію у профіль другої половини 1900-х рр. Натомість А. Мистецький («[Ex libris] Львівська державна наукова бібліотека УРСР ім. Василя Стефаника», Б. р.) — до світліни 1933 р. Помітно меншу частину становлять книжкові знаки, в основі яких лежать живописні портрети В. Стефаника. Надаючи перевагу прижиттєвим, мистці переважно апелювали до праць Івана Труша (1898), Михайла Жука (1926), Василя Касіяна (1926) і Петра Обаля (1927). У той же час у графічних мініатюрах зустрічаються портрети, які письменника нагадують тільки в загальних рисах (А. Жинкіна, І. Зіняк). Працюючи над книжковим знаком, багато мистців надають перевагу монументальному образу. Вони звертаються виключно до погрудного портрету, вирішують його

Іл. 1. Вечерський Василь. Книгозбірня Федора Погребенника (1982)

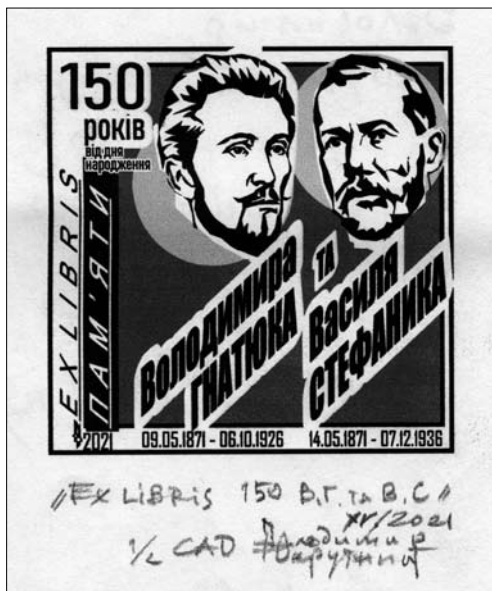

Іл. 2. Криворучко Орест. Стефаникіана В. Вітрука (1984)

крупним планом, а відтак акцентують увагу на індивідуальних рисах. Вибираючи відповідні техніки: дереворит, лінорит, суха голка, показують письменника поглинутим думками, обтяженим внутрішніми імперативами громадянського обов'язку. Найчастіше портрет В. Стефаника розташований у центрі композиції. Подекуди його доповнюють додаткові елементи (селяни у традиційному для регіону вбранні, хати, вишитий рушник, поле, смереки, камінний

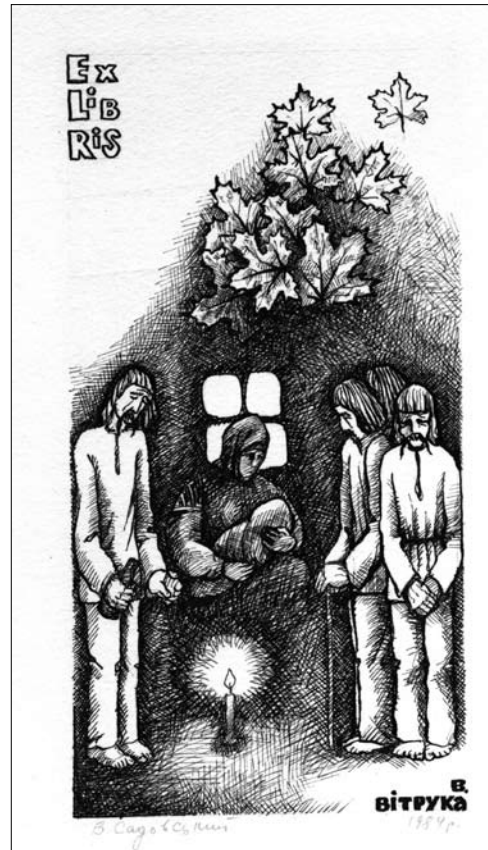

Іл. 3. Прокопів Петро. Стефанікіана Федора Погребенника (1984)

Іл. 4. Окрутний Володимир. Ex libris пам'яті: 150 років від дня народження Володимира Гнатюка та Василя Стефаника: 09.05.1871—06.10.1926; 14.05.1871—07.12.1936 (2021)

хрест тощо), покликані представити багатогранність образу більш повно і точніше: П. Прокопів «Стефанікіана Федора Погребенника» (1984) (іл. 3). У той же час мистці, враховуючи головне призначення екслібрису, поряд із портретом письменника розташували книжки, перо і т. д. Його зображення зустрічається також на одній із сторінок розгорнутої книжки (О. Мікловда «Ex libris Н.И. Жук», 1974). З поміж багатьох екслібрисів виділяється твір Володимира Окрутного («Ex libris пам'яті: 150 років від дня народження Володимира Гнатюка та Василя Стефаника: 09.05.1871—06.10.1926; 14.05.1871—07.12.1936», 2021), який кращим чином реалізу-

Іл. 5. Садівський Віталій. Ex libris В. Вітрука (1984)

вав ідею парного портрета. У межах композиційного поля митець розмітив поряд із Василем Стефаніком Володимира Гнатюка (іл. 4). Використання комп'ютерної графіки надає твору нового звучання, рівно ж як і його кольорове вирішення.

До другої групи входять екслібриси, в основі яких лежать літературні твори В. Стефаника. Пишучи новели, автор закликав кожену букву, кожне слово: «Шепчи до людей, як ярочок до берега свого. Грими як грім, що найбільшого дуба коле і палить. Плачть, як ті мільйони плачуть, що тінею ходять по світі» [7]. З часу їх появи усі вони вражали своєю трагічністю. Мали особливу силу. Відомо, що їх всіх радили читати, бо В. Стефанік, залишаючись вірним своєму народові, з його «губів злизав слова, з чолів вичитав мислі, а з сердець висав почування» [8, с. 64].

На початку 1980-х популярністю користувалася новела «Кленові листки», якій в екслібрисі мистці надали ілюстративного характеру. Вона лежить в основі твору «Стефанікіана В. Вітрука» (1984) Володимира Лобуня. Подібно, як писала О. Кульчицька, в його душу вкарбувався «образ батька, для якого народження дитини стає — внаслідок матері-

альних злигоднів — великим нещастям» [9, с. 402]. Пояснення дає письменник: «Коби ж то люде, а то жебраки плодьиси» [10, с. 138]. Автор екслібриса виносить батька з дитиною на перший план, дає глибоку психологічну характеристику. По іншому переосмислює новелу Віталій Садовський. Виконуючи екслібрис для В. Вітрука (1984), художник надав композиції розповідного характеру. Поєднав у ній декілька розділів твору. По краях першого плану розташував Івана — головного героя, а таж кумів. Їх розділяє свічка (каганець), яка у творі стояла на припічку. Позаду мати, що тримає дитину. Вона колише її і починає співати. «Слова тихі, невиразні говорили, що кленові листочки розвіялися по пустім полю і ніхто їх позбирати не годен і ніколи вони не зазеленіють. Пісня намагалася вийти з хати і полетіти в пусте поле за листочками...» [10, с. 144]. В екслібрисі листочки летять до верху, виходять за межі композиції (іл. 5).

У творчості художників окреме місце посіла новела «Камінний хрест». У 1980-х рр. вона не користувалася великою популярністю. Одним із небагатьох, хто її впровадив в екслібрис був Богдан Гурман. У творі «Книга В. Вітрука» (1984) автор у символічній формі відображає двобій двох велетнів. Одним виступає пагорб, що «зівав [...] ярами та печерами під небеса» [11, с. 62], другим є Іван, на плечах якого хрест. Їхня тінь показує не тільки пагорбу, але й нивам велич селянина, його силу. Другим художником, який звернувся до новели «Камінний хрест» був Василь Семенюк («Стефаникіана Івана [І. Біда]», 1984). Він подав Івана Дідуха поряд із Хрестом. Вони творять єдине ціле, доповнюють одне одного (іл. 6). Селянин, трактуючи його особистим зв'язком із рідним селом, домом і пагорбом, коли буде на чужині ставить на своєму полі тому кривавим потом полі хрест. У результаті перед глядачем постає пам'ятний знак багатьом вимушеним емігрантам. Більшої популярності новела «Камінний хрест» отримала у наш час. Звертаючись до неї, Орест Гнатів композиційному полю «Стефаникіана Степана Давимуки» (2021) надав вигляду рушника, на якому сюжет розгортається по-діагоналі: чоловік лежить на зораному пагорбі, здійнявши руки до хреста, темний силует якого чітко простежується на світлому тлі неба (іл. 7). Олександр Карпушкін, виконуючи книжковий знак для Сергія Савченка

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 3 (159), 2021

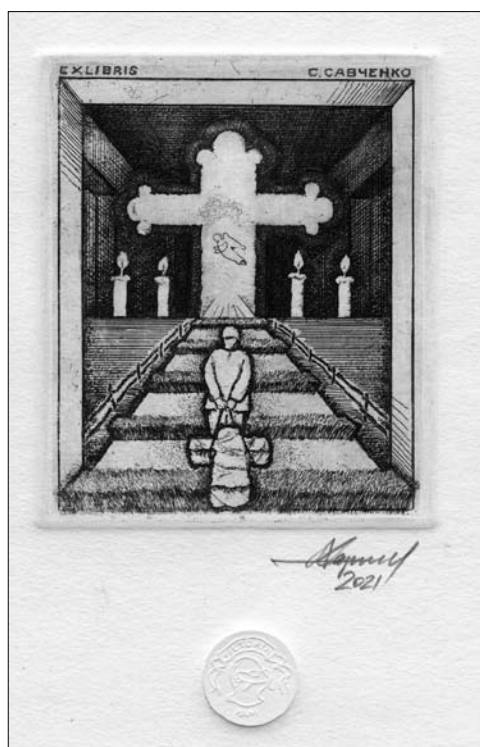

Іл. 6. Семенюк Василь. Стефаникіана Івана [І. Біда] (1977)

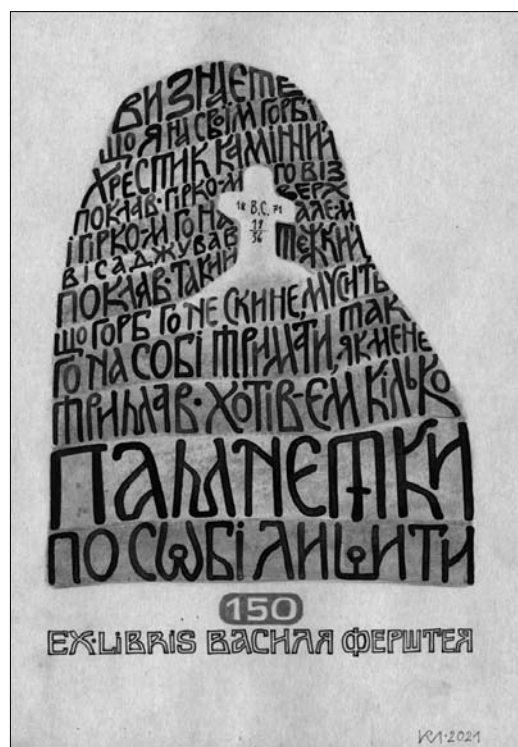

Іл. 7. Гнатів Орест. Стефаникіана Степана Давимуки (2021)

(2021), звернувся до центричної композиції, кожен елемент якої доповнює інший. Нивою чоловік тягне хрест, піднімає його на пагорб: «Ви знаєте, що я собі на своїм горбі хресток камінний поклав. Гірко-м го віз і гірко-м го наверх вісаджував, але-м поклав. Такий тьижкий, що горб го не скине, мусит го на собі тримати так, як мене тримав» [11, с. 68]. Додатково тягар, який взяв на себе селянин, засвідчує колосся, яке вирросло поперек ниви. Камінний хрест, як планував І. Дідух, став пам'ятником. Він займає

Іл. 8. Карпушкін Олександр. Ex libris С. Савченко (2021)

Іл. 9. Маркович Кость. Ex libris Василя Ферштея: 150 (2021)

Іл. 10. Зілінко Ігор. Із книг В. Лотоцького: Побожна В. Стефанік (2021)

половину площини. Обабіч нього горять свічки, а на його тлі здіймається ангел, контури якого делікатно означені лише однією лінією (іл. 8). Своє бачення новели в екслібрисі, присвяченому Лідії Сніцарчук (2021), подала Анна Коровніченко. У творі

вона поєднала кілька різночасових елементів: Іван з конем, Камінний хрест. Композиція твору замкнута в овал. Нижню частину формують детально відтворені спрацьовані на землі руки селянина. Новела «Камінний хрест» була по-своєму переосмислена О. Дмитрухом, який основою творчих пошуків обрав відому скульптуру Віктора Кравцевича «Несіння хреста» (1991) і, використовуючи в повній мірі можливості витинанки, відтворив її характер. Він передав засмученість образу, а десь і безпорадність, ті риси, які відповідають головному персонажу новели. Декоративне вирішення новели запропонували у 2021 р. Дзвенислава Загайська (Ex libris [анонімний]: В. Стефанік: Камінний хрест), Кость Маркович («Ex libris Василя Ферштея: 150») (іл. 9) і Богдан Савицький («Ex libris [анонімний]: Із книг: Василь Стефанік»). У багатьох екслібрисах Камінний хрест, будучи частиною композиції, замінює назву новели: (Роман Василик «Стефанікіана Давимуки Степана», Марія Дерезенець «Стефанікіана Дерезенець Марії», Анна Жук «Ex libris Ольги Коловоської: Василь Стефанік», Кароліна Касьяненко «З книжок Є. Ходи», Оксана Мельничук «Із книг П. Прокопів», Олег Омельченко «Ex libris П. Нестеренко: Василь Стефанік 150», Олександр Ро-

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 3 (159), 2021

манюк «Ex libris [анонімний]: Камінний Хрест» — усі 2021 р.).

Інші новели В. Стефаника представлені помітно скромніше. З-поміж багатьох Ігор Зілінко надав перевагу твору «Побожна». В екслібрисі «Із книг В. Лотоцького: Побожна В. Стефаник» (2021) митець під стріхою в одну лінію зобразив Семена і Семениху. Характер головних персонажів, їхній емоційний стан головним чином передають вираз обличчя і жести рук. Акценти автор розставив елементами заднього плану. Над головою жінки, у німбі — хрест. Над чоловіком — віл (іл. 10). Анна Деменко, виконуючи екслібрис для Василя Ферштея (2021), зупинилася на новелі «Новина». Вибравши силуетний малюнок, вона вправно проілюструвала рядки із твору: «Дівчата злізли з печі, Гриць натягнув на них драночки, взяв меншу, Доцьку, на руки, а Гандзуню за руку та й вийшов з ними. Йшов довго лугами, та став на горі. У місячнім світлі розстелилася на долині ріка, як велика струя живого срібла. Гриць здригнувся, бо блискуча ріка заморозила его, а тот камінь на грудях став ще тяжчий» [12, с. 54] (іл. 11). Петро Прокопів же по кутах «Ex librisa бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (2021) подав на стрічках назви новел «Синя книжечка», «Камінний хрест», «Марія», «Дорога».

Інші мистці вдавалися до збірних образів. З-поміж усіх виділяється твір Сергія Хижняка («Книгозбірня Вол. Вітрука», 1984). Його композиція розгорнута по горизонталі, яку формують образи людей, їх чорні силуети. Тут можна побачити нещасну сироту, похилу постать жebraка, молоду дівчину, яка тужить у розлуці з милим, а також палія. Серед них, правдоподібно, йде Антін, який після смерті дружини і дітей, з горя пропив решту майна і взяв у вїята «синю книжечку». Їх об'єднує дія, що розгортається з ліва на право. Її розв'язкою виступає група людей, які покидають своє село, рідну землю. Позаду них Камінний Хрест. Як і автор літературних творів, так і художник дають можливість якщо не читачу, то глядачу домалювати в своїй уяві подальший хід подій. Іван Пантелюк окремі сюжети творів В. Стефаника виділив окремо, замкнув їх у коло і розташував у чотирьох кутах книжкового знаку («Стефаникіана В. Вітрука», 1971). Їх об'єднує ромб, поширений елемент в народному орнаменті. Подібним чином ми-

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 3 (159), 2021

Іл. 11. Деменко Анна. Книгозбірня Василя Ферштея: Новина (2021)

Іл. 12. Парута Дмитро. Стефаникіана М. Яціва (1984)

тець вирішив твір «Стефаникіана Мирослава Гудза» (1981). У 1984 р. Володимир Масик вдається до панорами мальовничого села Карпат, на тлі якого подає напис: «Стефаникіана В. Вітрука». Дмитро Парута в екслібрисі Мирона Яціва («Стефаникіана М. Яціва», 1984) дав узагальнений образ селянина на тлі ріллі (іл. 12). Сучасні мистці звертаються до образів, позбавлених конкретики. Вони покликані емоційним

Іл. 13. Дроботюк Борис. [Ex libris] Музей В. Стефаника с. Русів (1984)

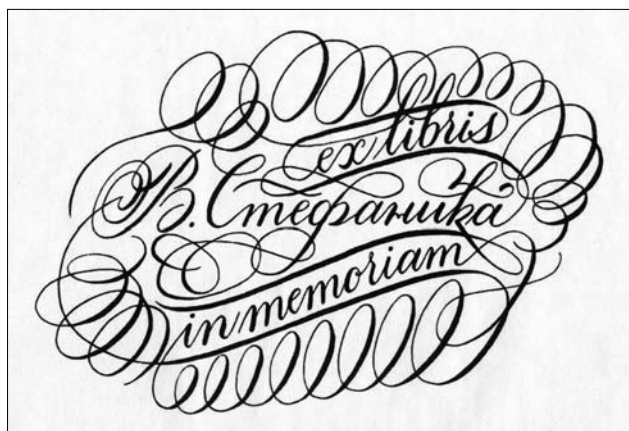
Іл. 14. Опанащук Микола. [Ex libris] Академія наук УРСР Бібліотека ім. В. Стефаника м. Львів (1984)

сприйняттям мистця літературних творів. До таких належить Марія Грабовецька «Ex libris М. Грабовецької». Багато мистців представляють асоціативні образи: Вероніка Лапицька «Стефаникіана Лапицької Вероніки», Вікторія Олендарьова «Стефаникіана Василя Ферштея: Василь Стефаник», Анастасія Палій «Ex libris: Стефаникіана Анастасії Палій», Вікторія Пецух «Ex libris: Стефаникіана Пецух Вікторії», Вікторія Типчук «Стефаникіана В. Типчук», Ольга Шпук «Стефаникіана П. Прокопівна».

Невід'ємною частиною екслібрисної Стефаникіани нині є твори, які містять зображення Русівського літературно-меморіального музею Василя Стефаника. Музею присвятив свій твір Борис Дроботюк

Іл. 15. Колядіна Ірина. Ex libris Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (1871—2021) (2021)

Іл. 16. Мазур Єлизавета. Ex libris В. Стефаника in memoriam (2021)

(1984). У композицію художник впровадив загальний вигляд меморіального будинку, який відкривається через ворота (іл. 13). Відомими є екслібриси ЛНБ України ім. В. Стефаника. Вони набули поширення із присвоєнням Бібліотеці імені українського письменника, громадського і політичного діяча в 1971 р. Виконуючи їх, художники тяжіли до зображення головного корпусу, одного із кращих зразків

класицизму у Львові. Будівля складається з двох чітко визначених об'ємів: видовженої, акцентованої колонним портиком і замкненої бічними крилами центральної бібліотечної споруди та будівлі фондосховища — ротонди колишнього костелу. Кожна з них гідно представлена у книжкових знаках: першу кращим чином зобразили Адольф Бахматов (1976) і Микола Опанацук (1984) (іл. 14), а іншу — Володимир Окрутний (2021). У цьому контексті слід зазначити, що деякі художники, присвячуючи екслібрис Бібліотеці, у композицію впроваджували портрет письменника, а відтак під ним, або ж навколо нього розміщували назву організації: Богдан Гурман і Абрам Мистецький (обидва — 1984), а також Ірина Колядіна (2021). У той же час художниця подібний підхід використала при виконанні екслібрисів для Русівського літературно-меморіального музею Василя Стефаника, а також Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. При тому важливо зазначити, що книжковий знак навчального закладу містить зображення пам'ятника В. Стефанику (1995) авторства Еммануїла Миська (іл. 15). Це надає твору унікальності.

До відкриття виставки «Стефаникіана в екслібрисі» киянка Єлизавета Мазур виконала книжковий знак. Він один в межах композиції містить напис «in memoriam» (іл. 16). Відомо, що пропам'ятні (меморіальні) екслібриси мистці виконують з метою заповнення білих плям в історії української культури. Твір Є. Мазур, будучи розташованим наприкінці експозиції, є символічним закликком до вивчення життя і творчості видатного українського письменника, громадського діяча і політика, яким був Василь Стефаник.

Висновки. Екслібриси, присвячені Василю Стефанику, виконані різними художниками у різний час, відображають найперше напрям суспільно-громадської думки. Працюючи над образом мислячої, творчої, активної, позбавленої фальшивих стереотипів людини, спільними зусиллями вони возвеличили генія українського народу. Інтерпретуючи кожен по-своєму його твори, мистці підкреслили вагомість його праці для прийдешніх поколінь. Для багатьох із графіків важливим було розкриття вшанування його імені українським народом, виконання екслібрисів для Русівського літературно-меморіального музею Василя Стефаника, а також

для організацій, які носять його ім'я. Деякі ж увиразнили необхідність подальшого вивчення життя і діяльності Василя Стефаника.

1. Іванчук Р. *Благослови, душе моя, Господа...: щоденникові записи, спогади і роздуми*. Львів: Просвіта, 1993. 272 с.
2. Лакиза І. *Тарас Григорович Шевченко: критично біографічний нарис*. Друге доповнене видання. Харків: Література і мистецтво, 1931. 159 с.
3. *Іван Франко в екслібрисі: каталог виставки*. Авт. передм. Я. Гнатів; матеріал упоряд. М. Гудз та Р. Фіголь. Львів: Нестерів: міська друк., 1986. 16 с.: іл.
4. Купчинська Л. Екслібрисна Стефаникіана у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. *Мистецька культура: історія, теорія, методологія. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції (Львів, 24 листопада 2017 р.)*. Львів, 2017. С. 29—32.
5. Купчинська Л. Український книжковий знак ХІХ—ХХ століть. *Український книжковий знак ХІХ—ХХ століть: каталог колекції Степана Давимуки: у 3-х т.* Упоряд. і авт. вступ. част. Лариса Купчинська. Львів: Апріорі, 2017. Т. І: А—Д. С. 9—220.
6. *Запрошення*. Львів: Атлас, 1984.
7. Стефаник В. Амбіції. *Василь Стефаник: повне зібрання творів: у 3 т.* Київ: В-во Академії наук Української РСР, 1953. Т. 2: Автобіографічні твори, поезії в прозі, публіцистика, незакінчені твори і переклади. Відповідальний редактор О.І. Білецький. С. 38.
8. Труш І. Із статті «Василь Стефаник». *Василь Стефаник у критиці та спогадах: статті, висловлювання, мемуари*. Упоряд., вступ. ст. та приміт. Федора Погребенника. Київ: Дніпро, 1970. С. 64—70.
9. Кульчицька О. Незабутнє. *Василь Стефаник у критиці та спогадах: статті, висловлювання, мемуари*. Упоряд., вступ. ст. та приміт. Федора Погребенника. Київ: Дніпро, 1970. С. 400—404.
10. Стефаник В. Кленові листки. *Василь Стефаник: повне зібрання творів: у 3 т.* Київ: В-во Академії наук Української РСР, 1949. Т. 1: Новели. Відповідальний редактор О.І. Білецький. С. 137—144.
11. Стефаник В. Камінний хрест. *Василь Стефаник: повне зібрання творів: у 3 т.* Київ: В-во Академії наук Української РСР, 1949. Т. 1: Новели. Відповідальний редактор О.І. Білецький. С. 61—72.
12. Стефаник В. Новина. *Василь Стефаник: повне зібрання творів: у 3 т.* Київ: В-во Академії наук Української РСР, 1949. Т. 1: Новели. Відповідальний редактор О.І. Білецький. С. 51—55.

REFERENCES

- (1984). *Invitation*. Lviv: Atlas [in Ukrainian].
 (1986). *Ivan Franko in Ex-libris: Exhibition Catalogue* Lviv: Nesteriv. [in Ukrainian].

- Ivanychuk, R. (1993). *Bless the Lord, My Soul...: Diary Entries, Memories, and Reflections*. Lviv: Prosvita [in Ukrainian].
- Kulchytska, O. (1970). Unforgettable. *Vasyl Stefanyk in Criticism and Memoirs: Articles, Statements, Memoirs* (Pp. 400—404). Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Kupchynska, L. (2017). Ex-libris set of literary, linguistic, and other works devoted to the life and work of Vasyl Stefanyk in the funds of the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. *Art culture: history, theory, methodology. Abstracts of the International Scientific Conference (Lviv, November 24, 2017)* (Pp. 29—32). Lviv [in Ukrainian].
- Kupchynska, L. (2017). Ukrainian Bookplates of the XIX—XX Centuries. *Ukrainian Bookplates of the XIX—XX Centuries: Catalog of Stepan Davymuka Collection*: in 3 vol. (Vol. I: A—D, pp. 9—220). Lviv: Apriori [in Ukrainian].
- Lakyza, I. (1931). *Taras Hryhorovych Shevchenko: Critical Biographical Essay. The second supplemented edition*. Kharkiv: Literatura i mystetstvo [in Ukrainian].
- Stefanyk, V. (1953). Ambitions. *Vasyl Stefanyk: complete Collection of Works*: in 3 vol. *Autobiographical Works, Poetry in Prose, Journalism, Unfinished Works and Translations* (Vol. 2, p. 38). Kyiv: V-vo Akademii nauk Ukrainskoi RSR [in Ukrainian].
- Stefanyk, V. (1949). Stone Cross. *Vasyl Stefanyk: complete Collection of Works*: in 3 vol. *Short novels* (Vol. 1, pp. 61—72). Kyiv: V-vo Akademii nauk Ukrainskoi RSR [in Ukrainian].
- Stefanyk, V. (1949). Maple Leaves. *Vasyl Stefanyk: complete Collection of Works*: in 3 vol. *Short novels* (Vol. 1, pp. 137—144). Kyiv: V-vo Akademii nauk Ukrainskoi RSR [in Ukrainian].
- Stefanyk, V. (1949). News. *Vasyl Stefanyk: complete Collection of Works*: in 3 vol. *Short novels* (Vol. 1, pp. 51—55). Kyiv: V-vo Akademii nauk Ukrainskoi RSR [in Ukrainian].
- Trush, I. (1970). From the article «Vasyl Stefanyk». *Vasyl Stefanyk in Criticism and Memoirs: Articles, Statements, Memoirs* (Pp. 64—70). Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].